

Sulyok László

Szellemi restség – vagy amit akartok

Amikor megírtam *A Nógrád gazda (rendszer) váltása, avagy mi történt a megyei sajtóban tíz évvel ezelőtt?* című emlékező írásomat, pontosan tudtam, mire vállalkozom, azt viszont álmodni sem mertem, hogy ennyire visszhangtalan marad. A *Palócföld* szerkesztősége is érezte a lehetőséget, itt az alkalom, hogy kibeszéljük magunkat egy nagy port vert privatizáció ürügyén, és szólásra biztató pár sort írtak hát hozzá. Mindhiába. Egyedül *Bozó Gyula* vette a fáradságot, és gondolta végig a megidézett közelmúltat, illetve mindazt, ami eszmét, érzelmet benne az írás ébresztett; egyedül ő vállalta a folyóirat nyilvánossága előtt a véleményét.

„Azért írok, mert szerintem Sulyok László cikke roppant időszerű... elemzései, megállapításai továbbgondolásra inspirálnak” - írja hozzászólásában úgy, ahogyan magam is véltem. Amikor tehát elismeréssel adózom pro és kontra kiállításáért, egyszersmind szomorúsággal veszem tudomásul, mára csaknem kiveszett belőlünk - több más jó tulajdonsággal együtt - a nyilvános vitatkozás szelleme. Gondolatainkat, mint régen, gondosan rejtegetjük. Újra favorizáljuk a rendszerváltozás előtti évtizedekben oly népszerű, fehér asztal melletti baráti politizálást, kocsmai beszélgetéseket. Pedig jól tudjuk mindannyian, kiscsoportos dohogással vagy magányos berzenkedéssel sokra nem megyünk, abból javítás, jobbulás ritkán születik.

A feladatot és a módszert illetően - azért is idéztem - *Bozó Gyuláéval* azonos a véleményem. Valóban beszélnünk kell arról, mi történt itt és velünk tíz-tizegynehány évvel ezelőtt, honnan indultunk és hová jutottunk, cselekvéseinknek mi volt a haszna. Ezekről beszélnünk kell még akkor is, ha nincs az eseményekre kellő időbeli rálátásunk, és az ítéleteinkben netán tévedünk. S ezt a számvetést valóban nem csinálhatja meg egy vagy két ember. A fogyóiratnál is ezért tervezték a vitát. Ráadásul jómagam, mindenkor demokratikusan gondolkodó-viselkedő emberként, soha nem hittem azt, hogy mindenben és száz százalékig nekem van igazam. A tényeknek, a belátható, okos érveknek - s ezt gyakran gyengeségnek értelmezik - mindig hagyom magam meggyőzni. Így tettem volna ezúttal is. Annyit azonban le kell szögezmem, a félreértések elkerülése végett: írásomban nem hazudtam, abból az újságírói-főszerkesztői szék-ből én úgy láttam a történeteket, ahogyan emlékezetem bugyraiból előbányásztam.

Vitapartnerem szerint fogalmazásomban elvettem a port mindazon, amiről azt gondoltam, hogy el kell verni. Öszintén mondom: erre egyetlen pillanatig sem gondoltam. Ez egész

habitusommal ellenkezik. Ámbár Bozó Gyula sem határozott az állításában, mert az elveri igét idézőjelbe teszi, noha mégiscsak leírja (talán mert rosszul esik neki olvasni a bírálatot). De hát miért is verném el a port Leninen, az újság redakcióján, a „Lenin-hegyen”, az MSZMP vezetőin, meg amit még említ, amikor már túl vagyunk mindenen, és azt annyiszor megethette már bárki következmény nélkül a korábbi esztendőkből. Én egyszerűen csak leírtam, amire emlékszem, tényszerűen, a saját látószögemből. S ha ez a kritikus szembenézés elporolás, akkor az se nem erőnyem, se nem hibám, kifejezetten a kor következménye. A történelem ítélkezett. Számos tett, ami akkor általános volt és dicséretesnek, netán kitüntetésre méltónak minősült, mára pontosan az ellenkezőjére fordult. Ezzel szembe kellene nézni sok régi-mai közéleti embernek, munkahelyi vezetőnek.

Példaként említhetem ismét az „ellenforradalmi” Habán-ügyet. Más esetekkel együtt azért elevenítettem fel, mert írásom elején azt tartottam fontosnak felismertetni az olvasóval, hogy - bárki gondolja is másképp, főként itt, a nógrádi iparmedencében - igenis szükség volt a rendszerváltoztatásra (tudatosan használom ezt a „cselekvő” fogalmat, nem pedig a rendszerváltozást). Szándékom szerint a történetek ismeretében lesz teljesen egyértelmű és végérvényesen világos az olvasóban, hogy 1990 elején nekünk, akik a megyei pártlapnál dolgoztunk, cselekednünk kellett, meg kellett szabadulnunk régi politikai kötöttségeinktől, ha eleget kívántunk tenni az új korszak elvárásainak.

Számunkra a kívánatos jövőt abban a politikai, gazdasági helyzetben az Axel Springer Magyarország jelentette. Hogy aztán ez mennyire bizonyult tényleges szabadulásnak, mennyire szolgálta az új szellem kibontakozását, vagy hogyan járult hozzá később a tömegtájékoztatás helyi visszarendeződéseihez és újbóli monopolizálódásához, az külön tanulmány és vita tárgya lehetne. Megírását magam is fontosnak tartom, jól tudva, hogy az a mostaninál is nehezebb, kockázatosabb vállalkozás lenne; s elgondolom, ha most ilyen nyomasztó a hallgatás, milyen lenne akkor.

S ezzel elérkeztünk egy újabb izgalmas témához, amelynél vitapartnerem is szívesen elidőz: mi lett a rendszerváltás eufóriájából? Csalódtam - csalódtunk? Kijózanodtunk; illúzióinkat veszítettük; s most gyötör a „rideg valóság”?

Nem árulok zsákbamacskát (életem nagy részét amúgy is bújócskázva éltem), kimondom: kijózanodtam... Annak idején nagyon hittem a rendszerváltozásban. Lehetett. Csupa nagyszerű dologról volt szó. Tisztább-látásom valahogyan hasonlít apáink „látásjavulásához”. Ők is hittek a világégés utáni új életben, aztán a sztálini Szovjetuniótól (nyugati aszszisztenciával) egy ízig-vérig megrontott szocializmust kaptak. Ezt persze magam is csak utólag fogom fel így, mert benne élve csak a hitemet növesztgettem, noha a zsigereimben éreztem valami furcsa rosszat kamaszkoromtól kezdve, azután hogy 1956-ban Nagybátony utcáin borzongva láttam a „testvéri” szovjet tankok magabiztos felvonulását... Szóval csalódtunk... Most is. A rendszerváltozaskor szociális piacgazdaságról beszélünk, most pedig valami globalizációt emlegetnek. Gyönyörű szavak, sanyarú valóság környezetemben. Annak is, aki tisztességesen dolgozik... Az ügyeskedőnek viszont nem valószínű...

„Kísértet járja be Európát”, a manipuláció kísértete. A ma emberének igencsak nehéz eldöntenie, mi az igaz és mi a propaganda, ki a jó és ki a rossz. Egyelőre mintha mi is úgy jártunk volna a kapitalizmussal, mint elődeink a szocializmussal. Nagyon „sajátos” rendszert építettünk ki. Jelenkori viszonyaink egyes elemei - mint a „puha diktatúra”-ban - korlátozzák

a demokrácia érvényesülését, elvágják az éltető helyi gyökereket, semmi közük a szerves fejlődéshez. Emberek nosztalgiáznak, százezrek állítanak vissza a kádárkori állapotokat. A legkiábrándultabbak szerint csöbörből vödörbe kerültünk. De százszor inkább ez a vödör, akármilyen lyukas is! Ezt a vödört rendszeren ki lehet foltozni. Éppen ezért néhány kínzó-kínos kérdést jegyzek le ide, elgondolkozásra: kiknek az érdeke, hogy az egypárti diktatúra sokak szemében kívánatosabb a többpárti demokráciánál? Miért hagyjuk elfelejtetni a szociális piacgazdaságot? A monopóliumok hatalma mellett hogyan valósulhat meg a szólásszabadság, az esélyegyenlőség?

Egyetértek Bozó Gyulával: harc van, elsősorban a birtoklásért, s időszerű lenne az új társadalmi és szociális konszenzus megteremtése.

Végül előveszem az elején elvarrt szálát: miért nem bontakozott ki a témáról pezsgő véleménycsere? Mert kerek, lezárta a dolgozatom? Aligha. Válaszkísérleteim csak feltételezések. Először a félelem ugrik be. De ezt a gondolatot felejtjük el gyorsan! Bibó István ugyanis helyesen definiálta a többpárti parlamentarizmust: demokrácia az, hogy nem félünk - nálunk pedig demokrácia van. Mi végre takargatjuk hát még mindig a véleményünket! Kényelemszeretből? Helyezkedési kényszerből? A főnökeink iránti alázatból?... Ki tudja?... Mert a szellemi restségre még csak gondolni sem merek.

Kovács Bodor Sándor fotója